

ПРАДМОВА

Пададзеная ў слоўніку лексіка сабрана на працягу 50—70-х гадоў на Мсціслаўшчыне, пераважна ў яе ўсходняй частцы. Сюды ўвайшлі толькі тыя словы, якія не зарэгістраваны «Глумачальным слоўнікам беларускай мовы», адсутнічаюць у найбольш поўных слоўніках рускай літаратурнай мовы і, як правіла, не друкаваліся ў нашым «Дыялектным слоўніку» (1966) і іншых падборках дыялектных слоў. З апублікаваных раней змяшчаюцца адзінкавыя словы, у якіх удалося выявіць новыя значэнні. У некалькіх выпадках у якасці рэестравага ўзята літаратурнае слова, калі яно дае значную колькасць дыялектных утварэнняў: *воўк* — *вайчуга*, *вайчына*, *вайчышча*; *зямля* — *зямліца*, *зямлічка*, *зямелька*, *зямелічка*, *зямелюхна*, *зямлішча*.

Лексіка падаецца камбінаваным алфавітна-гнездавым спосабам. Асноўны парадак падачы слоў алфавітны. У гнёзды аб'ядноўваюцца звычайна аднакарэнныя словы, якія блізка стаяць па алфавіту. Сюды адносяцца:

адназначныя аднакарэнныя варыянты слова: *бульбашнік*, *бульбянік*, *бульбятнік*, *бульбяшнік*; *базарыць*, *базарыцца*. Пры гэтым у гняздзе ў якасці апорнага слова для назоўнікаў, прыметнікаў, прыслоўяў бярэцца найбольш распаўсюджанае;

аднакарэнныя назоўнікі мужчынскага і жаночага роду, якія абазначаюць асобу па дзеянню: *вечарынашнік*, *вечарынашніца*; *ірзун*, *ірзуха*;

дзеясловы незакончанага і закончанага трывання, незалежныя і залежныя, а таксама дзеепрыметнікі і дзеепрыслоўі на *-ёмшы* да адпаведных дзеясловаў: *выскрыпываць*, *выскрыпывацца*, *выскрыпаць*, *выскрыпацца*; *баниць*, *баницца*; *заясняць*, *заяснёный*, *заяснёмшы*. Для дзеясловаў у якасці апорнага падаецца форма незакончанага трывання;

аднакарэнныя варыянты назоўнікаў і прыметнікаў, якія маюць значэнне памяншальнасці, павелічальнасці

і інш.: *апрат, апраціна, апрацішча; атлёт, атлёцік, атлёціна, атлёцішча; дуплясты, дуплясценькій.*

Большасць слоў у гнязде тлумачыцца. У якасці тлумачэння прыводзіцца пераважна літаратурны адпаведнік, адзін ці некалькі сінонімаў. Калі ж літаратурны эквівалент адсутнічае, даецца апісальнае тлумачэнне. У шматзначных словах значэнні падаюцца ў парадку іх ужывальнасці. На першае месца выносяцца найбольш пашыраныя, нейтральныя, прамыя значэнні, а затым прыводзяцца пераносныя.

Калі слова падаецца як норма ў слоўніках літаратурнай мовы, а ў гаворцы падобнае слова адзначана ў іншым значэнні, як правіла, пераносным, то літаратурнае значэнне не паказваецца, а з паметай *перан.* даецца толькі гэтае значэнне: **Асколак** *м. перан.* Задзіра, балаўнік. **Іграць** *незак. перан.* Хацець, імкнуцца, выражаць нецярпенне.

Без тлумачэння падаюцца наступныя словы: назоўнікі жаночага роду пры назоўніках мужчынскага роду, якія абазначаюць асобу; памяншальныя, павелічальныя, умацяняльныя і іншыя азначныя формы; дзеепрыметнікі і дзеепрыслоўі да адпаведных дзеясловаў. Дзеепрыметнікі, якія падаюцца асобнымі артыкуламі, тлумачацца.

Выкарыстоўваецца досыць шырокая сістэма памет.

Рэстравыя словы прыводзяцца ў літаратурным запісу. Ілюстрацыйны матэрыял падаецца ў спрошчанай транскрыпцыі. Націскі пазначаюцца ў тых выпадках, калі слова можа быць няправільна прачытана. Выбухное *г* паказваецца графічна: *г*.

СПІС СКАРАЧЭННЯУ

Абраж.— абражальнае, *абур.*— абуральнае, *асудж.*— асуджальнае, *выш. ст.*— вышэйшая ступень параўнання, *гл.*— глядзіце, *груб.*— грубае, *гумар.*— гумарыстычнае, *дзеепрым.*— дзеепрыметнік, *дзеепрысл.*— дзеепрыслоўе, *дзіц.*— дзіцячае, *ж.*— жаночы род, *жарт.*— жартоўнае, *заг.*— загадны лад, *зак.*— закончанае трыванне, *зб.*— зборны назоўнік, *звыч.*— звычайна, *знач.*— значэнне, *зневаж.*— зневажальнае, *зніж.*— зніжальнае, *інш.*— іншае, *іран.*— іранічнае, *ласк.*— ласкавае, *м.*— мужчынскі род, *мн.*— множны лік, *н.*— ніякі род, *-н.*— небудзь, *неадабр.*— неадабральнае, *незак.*— незакончанае трыванне, *павеліч.*— павелічальнае, *пагардл.*— пагардлівае, *памянш.*— памяншальнае, *перан.*— пераноснае значэнне, *прым.*— прыметнік, *прысл.*— прыслоўе, *умцацн.*— умацяняльнае, *узнёсл.*— узнёслае, *часц.*— часцей, *экспрэс.*— экспрэсіўнае.